

Urban Rusnák

Rozvojová pomoc členských krajín Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj

Krátko o OECD

Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj OECD združuje od svojho vzniku o. i. aj krajiny, ktoré boli zapojené do programov rozvojovej pomoci USA zameraných na obnovu vojnou zničených ekonomík. V čase vzniku OECD uvedené straty dosiahli významné úspechy

* *Urban Rusnák; Mgr., PhD., Slovenský inštitút medzinárodných štúdií, Bratislava*

v ekonomickom raste a posilnení demokratických inštitúcií. Vzhľadom na to, že jedným zo zdrojov ekonomickej obnovy bola aj zahraničná pomoc, poskytovanie rozvojovej pomoci po dosiahnutí ekonomickej stability a rastu bolo prirodzeným záväzkom spoločnosti uvedených štátov. Obdobie vzniku OECD bolo okrem iného obdobím masívnej dekolonizácie a metropoly hľadali nové mechanizmy pomoci svojim bývalým kolóniám, s ktorými ich naďalej púťalo mnoho väzbov. Aj preto sa rozvojová pomoc dostala prirodzene do agendy tejto organizácie, ktorá sa časom vyprofilovala na združenie najvyspelejších a najvplyvnejších ekonomík voľnotrhového a demokratického sveta.

OECD vznikla v roku 1961, keď nahradila Organizáciu pre európsku hospodársku spoluprácu založenú v roku 1948 v spojitosti s Marshallovým plánom. Podľa zakladajúceho dohovoru z roku 1960 OECD dostala mandát ...dosiahnuť najvyšší udržateľný ekonomický rast a zamestnanosť a zvyšovať životnú úroveň v členských krajinách, udržiavajúc pritom finančnú stabilitu a prispievať tak k rozvoju svetovej ekonomiky...prispievať k zdravému ekonomickému rozmachu v členských a tiež nečlenských krajinách v procese ekonomickeho rozvoja...¹ V súčasnosti združuje 29 najvyspelejších ekonomík sveta² a predstavuje unikátne fórum na diskusie, vývoj a zlepšovanie ekonomickej a sociálnej politiky. Členovia si vymieňajú informácie a skúsenosti a spolupracujú pri hľadaní odpovedí na najdôležitejšie otázky spojené s aktuálnym sociálno-ekonomickým vývojom v svetovom meradle. OECD je ekonomickou organizáciou v širokom zmysle slova, ktorá je vzhľadom na prísne kritériá členstva pomerne homogénnou štruktúrou. Aj keď nie je univerzálnou organizáciou, má členské krajiny na všetkých svetadieloch a vo svojom význame má globálny charakter. Práca OECD odráža záujmy vlád členských štátov o kvalifikovanú analýzu plného spektra ekonomických, sociálnych a inštitucionálnych otázok spojených s vládnutím, ako aj mechanizmu vládnutia ako takého. Svojím významom presiahla národné vlády a odporúčania OECD majú priamy dopad na kľúčových mienkotvorcov a politikov v širšom meradle. OECD sa od svojho vzniku vypracovala na najdôveryhodnejšiu organizáciu v získavaní, spracovaní a poskytovaní analytických štatistických údajov o členských, ale aj nečlenských krajinách. Kvalitné údaje umožňujú štatistické porovnávanie výsledkov jednotlivých krajín na makroekonomickej, ale aj mikroekonomickej úrovni a tým aj kvalifikované predpovede a rozvojové scenáre do budúcnosti. Jednou z dôležitých oblastí činnosti OECD je aj rozvojová pomoc. Rozvojovou pomocou sa v rámci štruktúr OECD primárne zaoberá *Výbor pre rozvojovú pomoc* (DAC) a *Direktoriát rozvojovej spolupráce* (DCD). Okrem uvedených orgánov má rozvojovú pomoc ako súčasť agendy množstvo ďalších organizácií ako napr. *Rozvojové centrum, Klub Sabeli*.³ Členmi DAC nie sú automaticky

všetky členské štáty OECD, ale iba nasledovní hlavní donori: Austrália, Rak -sko, Belgicko, Kanada, Dánsko, Fínsko, Francúzsko, Nemecko, Grécko, Írsko, Taliansko, Japonsko, Luxembursko, Holandsko, Nový Zéland, Nórsko, Portugalsko, Španielsko, Švédsko, Švajčiarsko, Veľká Británia, USA a Európska komisia. Grécko bolo prijaté za člena DAC iba v decembri 1999.

Rozvojová pomoc – minulosť a súčasnosť

Rozvojová pomoc je jedným z nástrojov, ktorým sa rozvinuté krajiny sveta snažia už dlhé roky zmierniť zaostávanie a chudobu nerozvinutých krajín. Najväčší rozmach zaznamenala rozvojová pomoc v čase bipolárneho rozdelenia sveta, keď bola súperiacimi zoskupeniami severu využívaná ako priamy politický nástroj na podporu ideovo blízkych režimov v krajinách tzv. *treťieho sveta*. Podľa odhadov DAC bol celosvetový objem pomoci najvyšší v období 1984-88, keď dosiahol cca 66 mld USD ročne. Uvedená suma zahŕňa 54 mld USD z krajín DAC, 6 mld USD z arabských štátov a zvyšok predstavuje pomoc z krajín RVHP.⁴ Vzhľadom na nekompatibilitu údajov a prekryvanie sa civilnej a vojenskej pomoci z krajín RVHP je uvedený odhad pomoci z bývalého východného bloku pravdepodobne podhodnotený. Bez ohľadu na skutočnú výšku pomoci z krajín RVHP v tomto období, trend v poklese celkového objemu sa prejavil už v nasledujúcom období 1989-1993, keď ani nárast pomoci z DAC na 60 mld USD ročne nedokázal vyrovnať celkový pokles na cca 64 mld USD. V 90. rokoch sa krajiny bývalej RVHP zmenili z donátorov na recipientov pomoci a celkový objem DAC poklesol na 52 mld USD ročne (1994-98).⁵

Napriek dôležitému posunu viacerých recipientských krajín v rámci hodnotenia DAC z časti I zoznamu do časti II, kde sú zaradené rozvinutejšie krajiny a krajiny v tranzícii, sa nesplnila predpoveď zo správy Pearsonovej komisie, ktorá v roku 1969 predpokladala, že ekonomický rast a expanzia exportu rozvojových krajín z väčšej časti eliminujú potrebu rozvojovej pomoci k horizontu roku 2000. Pravda je, že vychádzala z optimistického predpokladu naplnenia odporúčaného kritéria poskytovania rozvojovej pomoci vo výške 0,7 % hrubého národného produktu (HNP) rozvinutých krajín, ktoré považovala za ...jednoduché, dosažiteľné a primerané.⁶ Napriek tomu, že Rezolúcia Valného zhromaždenia OSN č. 2626 v roku 1970 odsúhlasila dokonca jedno-percentný cieľ s termínom 1972, maximálne 1975, sa však ani jedno odporúčanie vo všeobecnosti nedosiahlo. Uvedené ciele sa v druhej polovici 60. rokov zdali ambiciózne, ale dosažiteľné. Výška pomoci ako podielu z HNP vyspelých krajín dlhodobo rástla a dosiahla 0,78 % k roku 1968. V tomto roku však došlo k zvratu a za rok 1968 sa vykájala úroveň 0,4 % HNP. Tento pokles sa

nepodarilo zvrátiť a výška pomoci vyčíslená ako podiel z HNP donorských krajín sa od roku 1970 ustálila na dlhodobom priemere 0,33 % z HNP. Celkový nárast pomoci síce pokračoval, ale iba ako dôsledok rastúcej výkonnosti ekonomík donorov. Od roku 1992 došlo k ďalšiemu zníženiu. Do roku 1997 poklesol priemerný podiel z HNP za DAC až na 0,22 % s miernym nárastom v roku 1998 na 0,24 % HNP. Uvedený pokles nemohol byť vyrovnaný rastom ekonomík členov DAC. Za obdobie od roku 1992 DAC eviduje kumulatívny výpadok vo výške 88,7 mld USD oproti očakávanej výške pomoci pri zachovaní priemerného podielu za posledných dvadsať rokov 0,33 % HNP.

Vyššie uvedený cieľ 0,7 % HNP pre väčšinu donorských krajín zostal nedosažiteľný. Posledné dostupné údaje za rok 1998 dokazujú, že v súčasnosti iba štyri krajiny, Dánsko (0,99 %), Nórsko (0,91 %), Holandsko (0,65 %) a Švédsko (0,72 %), prekračujú limit stanovený OSN a Luxembursko (0,65 %) sa k uvedenému limitu blíži. V absolútnych číslach je však situácia diametrálne odlišná. Silné ekonomiky, i keď poskytujú na rozvojovú pomoc relatívne menší podiel svojich rozpočtov, vysoko presahujú objemy poskytované uvedenou skupinou štátov. V roku 1998 najväčší objem pomoci poskytl Japonsko (10,64 mld USD, 0,28 % HNP), nasledované USA (8,79 mld USD, 0,1 % HNP), Francúzskom (5,74 mld USD, 0,4 % HNP) a Nemeckom (5,58 mld USD, 0,26 % HNP). Tzv. silná štvorka poskytla zhruba dve tretiny objemu celkovej rozvojovej pomoci, ktorá v roku 1998 predstavovala 51,89 mld USD. Rozvojová pomoc Európskej komisie predstavovala 5,14 mld USD.⁷

Podľa formy realizácie rozvojová pomoc môže byť v zásade bilaterálna alebo multilaterálna. Bilaterálna pomoc smeruje priamo od donorskej krajiny k recipientskej, je jasne zahraničnopoliticky identifikovateľná a využiteľná v priamych bilaterálnych stykoch. Multilaterálna pomoc je smerovaná cez medzinárodné organizácie zaoberajúce sa rozvojovou pomocou, ako je napr. Rozvojový program OSN (UNDP) alebo Svetová banka. Tieto organizácie sú schopné zhromaždiť značné prostriedky a majú vybudovanú infraštruktúru a know-how pomoci. Významnejšou mierou sa začala poskytovať multilaterálna pomoc až v 70. rokoch po správe Pearsonovej komisie, ktorá vyzvala donorské krajiny sústrediť sa aj na multilaterálne formy pomoci, ktoré môžu vyrovnávať rozdiely v rôznom záujme o jednotlivé teritória. V rámci priemeru členských krajín DAC podiel multilaterálnej pomoci za posledných tridsať rokov predstavuje cca 30-35 % celkového objemu poskytovanej pomoci. Je však potrebné podotknúť, že vývoj v jednotlivých krajinách viedol z rôznych dôvodov rozličným smerom a sumárny podiel multilaterálnej pomoci jednotlivých krajín za uvedené obdobie kolíše nezávisle od absolútnej a relatívnej výšky celkovo poskytnutej pomoci od 21 % (Nový Zéland) po 50 % (Írsko).⁸

Napriek optimistickým záverom Pearsonovej komisie spred tridsiatich rokov je zrejmé, že v roku 2000 sa rozvojová pomoc nestala nepotrebnou. Podľa záverov správy UNDP *Human Development Report* za rok 1999 (merané prostredníctvom indexu chudoby – *Human Poverty Index HPI*) viac než štvrtina zo 4,5 mld obyvateľov rozvojových krajín nemá prístup k vzdelaniu, iba minimálny prístup k verejným a súkromným službám a neprežije 40 rokov života. 840 mil. osôb je podvyživených, vyše 1,3 mld ľudí nemá prístup k pitnej vode a približne rovnaký počet osôb musí vyžiť s menej ako 1 USD denne. Nerovnosť pohlaví je pretrvávajúcim javom, napr. medzi negramotnými je o 60 % viac žien než mužov. Cieľom medzinárodného spoločenstva je znížiť počet ľudí žijúcich v extrémnej chudobe na polovicu dnešného počtu k roku 2015. Okrem tradičných problémových oblastí v rozvojových krajinách musí medzinárodné spoločenstvo riešiť problémy s obnovou Kosova, Juhoslávie a stále aj Bosny.

Z krátkodobého hľadiska vývoja zdrojov pre programy rozvojovej pomoci je zrejmé, že najväčší potenciál majú USA, ekonomika ktorých dlhodobo rastie, a disponujú dostatočným fiskálnym prebytkom. Bohužiaľ, pretrváva skepticizmus Kongresu o efektivite takto vynaložených prostriedkov, a s najväčšou pravdepodobnosťou celková výška pomoci zostane približne zachovaná. Pre porovnanie, USA poskytujú v absolútnom vyjadrení rovnakú pomoc ako štyri krajiny s najvyšším podielom pomoci z HNP, ktorých počet obyvateľov je iba o niečo väčší ako počet obyvateľov v samotnej Kalifornii. Z ostatných krajín G7 sa Veľká Británia a Taliansko vyjadrili, že výška ich pomoci by mala rásť rýchlejšie ako HNP a Kanada očakáva rast absolútneho objemu pomoci. Nemecko a Francúzsko pokračujú v škrtoch vo verejných výdavkoch, ktoré sa dotknú aj rozvojovej pomoci. Japonsko má problémy s veľkým fiskálnym deficitom, a nebude schopné udržať výšku pomoci, ktorou intervenovalo pri kríze finančných systémov juhovýchodnej Ázie v uplynulom období. Napriek zvýšenému úsiliu menších donorov celý objem rozvojovej pomoci v najbližšom období pravdepodobne nebude rásť. OSN preto hľadá ďalšie možné zdroje pre poskytovanie rozvojovej pomoci v dlhodobom meradle. Predovšetkým sú to členské krajiny OECD, ktoré nie s členmi DAC. Viaceré z uvedených krajín prechádzajú transformáciou z recipient-ských krajín na donorské, v rámci rozvojových agentúr OSN sú označované za vznikajúce donorské krajiny (*Emerging Donors Countries*). Medzi tieto sú zaradované Česká republika, Maďarsko, Poľsko, ale aj Slovensko. Očakávaný ekonomický rast v uvedených štátoch na jednej strane uvoľní zdroje, ktoré boli viazané na pomoc týmto krajinám v uplynulom desaťročí, a zároveň vytvorí zdroje pre postupné zvyšovanie rozvojovej pomoci z uvedených štátov. Takýto posun je očakávaný nielen OSN, ale aj partnerskými krajinami v rámci OECD, ktoré poskytovanie rozvojovej pomoci na základe princípov DAC považujú za

určitý znak politickej a ekonomickej vyspelosti krajiny. Význam rozvojovej pomoci pre udržateľný rozvoj mnohých krajín podčiarkuje aj správa Komisie OSN pre globálny rozvoj pod názvom Naše globálne susedstvo (*Our Global Neighbourhood*), ktorá bola vypracovaná pri príležitosti 50. výročia založenia OSN. Správa uvádza, že ... *pre niektoré krajiny pomoc bude pravdepodobne na dlhšie obdobie jedným z hlavných spôsobov, ako sa dostať z pasce nízkych príjmov, nízkej akumulácie a nízkych investícií...*⁹

Aktuálne trendy – partnerstvo a koordinácia rozvojovej spolupráce

Posledné desaťročie dvadsiateho storočia prinieslo kľúčové zmeny v globálnom meradle. Tak ako zasiahlo všetky oblasti života medzinárodného spoločenstva, nemohlo sa vyhnúť ani oblasti rozvojovej pomoci. Primárny dopad zníženia politického významu pomoci ako nástroja mocenského súperenia po ukončení bipolárneho rozdelenia sveta sa premietol do drastického poklesu celkových objemov rozvojovej pomoci. Spolu so zmenšujúcim sa objemom a znížením politického významu pomoci sa otvorili nové možnosti pre zefektívnenie celého mechanizmu a ustanovenie nových kritérií a postupov, ktoré by zabezpečili udržateľnosť výsledkov rozvoja zo zdrojov v partnerskej recipientskej krajine. Prvým súborným materiálom reflektujúcim zmeny bol v roku 1996 publikovaný politický dokument DAC nazvaný *Formovanie 21. storočia: Prínos rozvojovej spolupráce (Shaping the 21st Century: The Contribution of Development Co-operation)*.¹⁰ V uvedenom dokumente sa hlavní donátori rozvojovej pomoci zhodli v potrebe presadiť do rozvojovej pomoci dôležitý prvok partnerstva, čo vyústilo aj do symbolickej zmeny názvu z rozvojovej pomoci na rozvojovú spoluprácu. Podstatou zmeny filozofie rozvojovej pomoci je poznanie, že vyššiu efektívnosť a udržateľnosť majú tie programy, ktoré sú modelované na základe vízie a požiadaviek partnerskej recipientskej strany, a nie predstáv donora. V praxi to znamená podstatne vyššiu koordináciu s prijímajúcimi stranami, zvýšenie ich zodpovednosti za úspech programov, budovanie ľudských a inštitucionálnych kapacít na mieste, prenos častí rozhodovacích právomocí na lokálnu úroveň, spoločné vyhodnocovanie úspešnosti jednotlivých projektov. Ciele rozvojovej spolupráce boli definované podľa jednotlivých okruhov nasledovne:

- Ekonomická prosperita:
 - zníženie počtu ľudí žijúcich v extrémnej chudobe na polovicu do roku 2015;
- Sociálny rozvoj:
 - všeobecné základné vzdelanie vo všetkých krajinách do roku 2015;

- preukázanie posunu v smere k zrovnoprávneniu pohlaví a posilnenie zmien vyrovnaním rozdielov v základnom a strednom vzdelaní do roku 2005;
- zníženie úmrtnosti novorodencov a deti do 5 rokov o dve tretiny a zníženie pôrodnej úmrtnosti o tri štvrtiny do roku 2015;
- dosažiteľnosť prostriedkov plánovaného rodičovstva pre všetky osoby primeraného veku do roku 2015 cez primárnu zdravotnícku starostlivosť;
- Udržateľnosť a obnova životného prostredia:
 - implementácia národných stratégií udržateľného rozvoja vo všetkých krajinách do roku 2005, tak aby súčasné negatívne trendy boli zvrátené na národných a globálnej úrovni do roku 2015.¹¹

Podľa záverov tejto správy uvedené globálne ciele sú dosažiteľné iba v prípade ich dôsledného sledovania v jednotlivých krajinách pri použití optimálnych individuálnych prístupov v každom jednotlivom prípade. Samotná rozvojová pomoc nebude dostatočná na dosiahnutie uvedených cieľov bez úzkej spolupráce donorov s partnerskými štátmi podporenej primeranými zdrojmi, vzájomnej koordinácie donorov pri podpore miestnych rozvojových stratégií a rozhodného úsilia na dosiahnutie koherencie medzi rozvojovým úsilím a ostatnými politikami ovplyvňujúcimi rozvojové štáty. Úspech alebo neúspech chudobných ľudí a chudobných krajín v ich ceste vo vzájomne závislom svete bude mať hlboký vplyv na formovanie 21. storočia. Plná implementácia nového prístupu asi potrvá ešte určitý čas a vyžiada si zmenu zaužívaných postupov na strane tradičných donorov a ich agentúr. Už dnes je však možné povedať, že existuje názorová konvergencia v medzinárodnej rozvojovej komunite smerujúca k partnerskému princípu spolupráce. Mnohé dokumenty¹² kľúčových inštitúcií za posledné roky jednoznačne podčiarkujú nevyhnutnosť realizácie rozvojovej pomoci ako spolupráce dvoch partnerov, zvýšenie rozhodovacích právomocí, ale aj zodpovednosti recipientských partnerských krajín. Najnovším dokumentom sumarizujúcim doterajší vývoj a načrtávajúcim nové horizonty v tomto myšlienkovom rámci je materiál spracovaný J.-C. Fourre, generálnym riaditeľom DAC, nazvaný *Na spoločnom základe (On Common Ground)*, ktorý bol publikovaný začiatkom tohto roka. Politický dokument DAC ideovo čerpá z materiálov multilaterálnych, ako aj bilaterálnych inštitúcií a podčiarkuje rastúce zblížovanie názorov medzinárodného spoločenstva v oblasti rozvojovej spolupráce, extrahuje spoločné princípy partnerstva a naznačuje budúce smerovania rozvojovej spolupráce.¹³ Medzi spoločné princípy rozvojovej spolupráce pre 21. storočie J.-C. Fourre zaradil nasledovné:

- a) formuláciu dlhodobej integrovanej vízie rozvoja;
- b) potrebu vlastníctva rozvojových programov recipientskou krajinou;

- c) partnerstvo medzi donátormi a recipientmi pomoci;
- d) orientáciu na konkrétne výsledky.

Potreba sformulovania dlhodobej integrovanej vízie rozvoja vychádza zo skúsenosti, že na dosiahnutie udržateľného rozvoja tej-ktorej krajiny je potrebné brať do úvahy vývoj a interakciu trhu, spoločnosti a spôsobu vládnutia. Väčší dôraz sa začal pripisovať rozvoju miestnych ľudských a spoločenských zdrojov. Aby rozvojová pomoc bola skutočne efektívna a dosiahla svoj hlavný cieľ, musí byť rovnomerne zameraná na rozvoj ekonomického a finančného prostredia, ako aj na podporu štrukturálnych, sociálnych a ľudských potrieb miestnej spoločnosti. Ako nástroje na dosiahnutie uvedeného efektu materiál uvádza o. i. podporu súkromného sektora, investície zamerané proti chudobe a na podporu sociálneho rozvoja (základné vzdelanie, primárna lekárska starostlivosť a plánované rodičovstvo), podporu zapájania sa všetkých občanov, osobitne žien, do ekonomického a politického života s cieľom odstránenia nerovnosti, dobré riadenie a verejnú správu, demokraticky odpočítateľnú vládu, právny štát a ochranu ľudských práv, podporu budovania miestnych inštitúcií vrátane sociálnej siete, snahu o udržateľné životné prostredie, ako aj snahu o riešenie koreňov potenciálnych konfliktov, smerovanie k dlhodobému urovneniu sporov a mierovému riešeniu problémov.

Idea presadzovania vlastníctva rozvojových programov recipientskými štátmi má pôvod v koncepcii nedeliteľnej zodpovednosti štátov za svoj vlastný vývoj. Čas paternalistického prístupu k rozvojovým štátom už pominul a miestne elity musia prevziať plnú zodpovednosť za vývoj vo vlastných krajinách. Z toho vyplýva, že rozvojový partner je legitímnym spoluorganizátorom programov pomoci a spolupráce s bilaterálnymi donormi a medzinárodnými organizáciami prostredníctvom mechanizmov špecifických v každom konkrétnom prípade. Primárna zodpovednosť za formovanie špecifického prístupu ku krajine a koordináciu spoločného úsilia leží na rozvíjajúcej sa krajine. V prípade, že objektívne alebo subjektívne podmienky v krajine neumožňujú prevzatie tejto zodpovednosti miestnou elitou, zahraniční partneri budú rozvíjať spoluprácu so všetkými sektormi spoločnosti – vládou, súkromným i občianskym sektorom s cieľom podpory budovania miestnych ľudských aj inštitucionálnych kapacít.

Tradičná rozvojová pomoc sa prakticky výlučne sústreďovala na spoluprácu s centrálnymi vládami. V súčasnosti medzinárodné rozvojové spoločenstvo spolupracuje s partnermi na rôznych úrovniach štátnej správy, so súkromným a občianskym sektorom v recipientských krajinách. Široko ponímané partnerstvo zahŕňa definíciu rozvojových programov podľa potrieb štátnej správy (na centrálnej, regionálnej či miestnej úrovni) so zapojením občianskej spoločnosti v mieste aj v zahraničí, súkromného sektora (miestneho aj zahraničného)

a bilaterálnych a multilaterálnych rozvojových agentúr. Rozvojové programy a ciele definované v mieste majú slúžiť ako základ pre zahraničných partnerov pri formulovaní konkrétnych stratégií rozvojovej pomoci (*country assistance strategies*). Aktivity a programy všetkých zahraničných partnerov by mali byť zasadené do rámca stratégie pre danú krajinu tak, aby rešpektovali a podporovali miestnu spoluúčasť, budovanie miestnych kapacít, ako aj vlastníctvo rozvojového programu a vytvorili podmienky pre pozitívny synergický efekt.

Vzhľadom na nevyhnutnosť vyhodnocovania efektivity finančných vstupov do rozvojovej pomoci je potrebné snažiť sa o stanovenie kvantitatívnych cieľov pomoci predovšetkým v oblasti boja proti chudobe. Definovaním konkrétnych cieľov sa vytvárajú podmienky pre monitoring výsledkov, zvyšuje sa zainteresovanosť partnerov, ako aj odpočítateľnosť vynaložených prostriedkov. Cieľom by mal byť spoločný monitoring a vyhodnocovanie programov s neustálou sebakontrolou, aby aktivity donorov v konečnom dôsledku nepoškodzovali hlavný cieľ rozvojovej pomoci – samostatný udržateľný rozvoj partnerskej krajiny. Rozvojová spolupráca musí byť odpočítateľná, transparentná, efektívna a viditeľná. Vybudovanie partnerského mechanizmu je zdĺhavé a náročné, čo by zahraniční partneri nemali považovať za príťaž, skôr za investíciu do konečného cieľa.

V súčasnosti napriek názorovej konvergencii v teoretickej rovine nadalej pretrváva individualistický, málo koordinovaný a paternalistický prístup zo strany veľkých donorov. Neexistujú napríklad štandardizované požiadavky na vyhodnocovanie jednotlivej pomoci, čo v súčasnosti viaže nadmerné administratívne kapacity rozvojových krajín.¹⁴ Pred medzinárodným rozvojovým systémom stojí základná otázka schopnosti premeniť nazhromaždené skúsenosti a kumulované zdroje na zefektívnenie prínosu rozvojovej pomoci na úrovni jednotlivých krajín a vtiahnutie účastníkov ďalších systémov (súkromný sektor, investičné spoločnosti, štátne agentúry v iných oblastiach) na dosiahnutie cieľov na vytvorenie inkluzívnej globálnej spoločnosti.

Vstup Slovenska do OECD a rozvojová pomoc

Slovenská republika dnes už spĺňa všetky predpoklady na to, aby sa v roku 2000/2001 stala členom OECD. Členstvo v OECD neznamená automaticky povinnosť zvýšiť rozvojovú pomoc na úroveň ostatných členských krajín, ale bude si vyžadovať systémové zmeny v doterajšom poskytovaní rozvojovej pomoci Slovenskou republikou. I keď na Slovensku nezačínáme na zelenej lúke, v určitom zmysle sme v podobnej situácii, ako boli dnešní poprední donori koncom 50. a začiatkom 60. rokov. Po období, keď sme

boli z hľadiska medzinárodných rozvojových programov čistou recipientskou krajinou, dostávame sa pomaly do situácie, keď sa naša ekonomika blíži k ozdraveniu a udržateľnému rastu. Vstup do OECD znamená okrem získania ekonomických a politických výhod pre Slovensko aj prihlásenie sa k svojmu dielu zodpovednosti za globálny vývoj. Materializáciou tejto zodpovednosti je práve rozvojová pomoc a spolupráca. Ak sa nám dnes podarí vytvoriť moderný a efektívny mechanizmus na jej realizáciu, bude spolu s rastom slovenskej ekonomiky rásť aj potenciál na zvyšovanie objemu rozvojovej pomoci. Aký diel z tohto potenciálu bude skutočne nasmerovaný na rozvojovú pomoc, bude závisieť od úrovne citlivosti verejnej mienky na Slovensku, ako aj od rozhodnutia politických elít na podnety z rozvojového sveta a partnerov v OECD. Jedno je však isté, ak Slovensko chce patriť k rozvinutému demokratickému svetu, bude sa musieť v rámci svojich možností zúčastniť procesu budovania inkluzívnej globálnej spoločnosti.

Príloha 1

Zoznam krajín, pomoc ktorým sa kvalifikuje ako vládna rozvojová pomoc a vládna pomoc (výška HNP je stanovená na základe údajov Atlasu Svetovej banky za rok 1998)

Časť I. Rozvojové krajiny a územia (vládna rozvojová pomoc)				Časť II. Krajiny a územia v tranzícii (vládna pomoc)			
Najmenej rozvinuté krajiny	Ostatné krajiny z nízkym príjmom HNP < 760 USD	Krajiny z nižším stredným príjmom HNP na obyvateľa 761-3.030 USD	Krajiny s vyšším stredným príjmom 3.031-9.360 USD	Krajiny s vysokým príjmom HNP > 9.361 USD	Krajiny strednej a východnej Európy a SNŠ	Viac vyspelé rozvojové krajiny a územia	
Afganistan Angola Bangladéš Benin Bhutan Burkina Faso Burundi Kambodža Ostrovy Zeleného mysu Stredoafrická rep. Čad	*Arménsko *Azerbajdžan Kamerun Čínska ľud. rep. Kongo, r Pobrežie slonoviny Východný Timor Ghana Honduras India Indonézia	*Albánsko Alžírsko Belize Bolívia Bosna a Hercegovina Kolumbia Kostarika Kuba Dominikánska rep. Dominikánska rep. Ekuádor Egypt	Palestínske sam. zem. Papua Nová Guinea Paraguay Peru Filipíny Juhoafrická republika Sri Lanka Sv. Vincent a Grenadiny Surinam Swazilsko	Botswana Brazília Chile Cookové ostrovy Chorvátsko Gabon Grenada Libanon Malajzia Maurícius Mayotte Mexiko Nauru	Malta Slovinsko Pozn. Uvedené krajiny budú od 1.1.2003 pre radene do Časti II. ak nebude dohodnutá výnimka	*Bielorusko *Bulharsko *Česká rep. *Estónsko *Maďarsko *Lotyšsko *Litva *Poľsko *Rumunsko *Rusko *Slovensko *Ukrajina	Aruba Bahamy Bermudy Brunej Kajmanské ostrovy Čína (Taiwan) Cyprus Falklandské ostrovy Francúzska Polynézia Gibraltár

Pokračovanie

Časť I. Rozvojové krajiny a územia (vládna rozvojová pomoc)				Časť II. Krajiny a územia v tranzícii (vládna pomoc)		
Najmenej rozvinuté krajiny	Ostatné krajiny z nízkym príjmom HNP<760 USD	Krajiny z nižším stredným príjmom HNP na obyvateľa 761-3.030 USD	Krajiny s vyšším stredným príjmom 3.031-9.360 USD	Krajiny s vysokým príjmom HNP>9.361 USD	Krajiny strednej a východnej Európy a SNS	Viac vyspelé rozvojové krajiny a územia
Komory Kongo, dem.rep. Džibuti Rovníková Guinea Eritrea Etiópia Gambia Guinea Guinea Bissau Haiti Kiribati Laos Lesotho Libéria Malgašská republika Malawi Maledivy Mali Mauretánia Mozambik Myanmar Nepál Niger Rwanda Samoa Sv.Tomas a Príncipe Sierra Leone Šalamúnove ostr. Somálsko Sudán Tanzánia Togo Tuvalu Uganda Vanuatu Jemen Zambia	Keňa Kórea, lud. dem.rep. *Kirgizsko *Moldavsko Mongolsko Nikaragua Nigéria Pakistan Senegal *Tadžikistan *Turkménsko Vietnam Zimbabwe	Salvádor Fidži *Gruzínsko Guatemala Guyana Irán Irak Jamajka Jordánsko *Kazachstan Macedónsko (FYROM) Marshallove ostrovy Mikronézia feder.štáty Maroko Namíbia Niue	Sýria Thajsko Tokelau Tonga Tunisko *Uzbekistan <i>Wallis a Futuna</i> Zväzová republika Juhoslávia	Palauské ostrovy Panama Sv. Helena Sv. Lucia Trinidad a Tobago Turecko Uruguay Venezuela Hranica pre pôžičky Svetovej banky (5280 USD v r.1995) Anguilla Antigua a Barbuda Argentína Bahrajn Barbados Monteserrat Omán Saudská Arábia Seychely Sv. Kitts a Nevis <i>Ostrovy Turk a Caicos</i>		<i>Hongkong, Čína</i> Kórea, rep. Kuvajt Libya Macao <i>Nizozemské Antily</i> <i>Nová Kaledónia</i> Severné Mariany Katar Singapur Spojené arabské emiráty <i>Panenské ostrovy (VB)</i>

* – krajiny strednej a východnej Európy a Spoločenstva nezávislých štátov

kurziva – územia

Príloha 2

Prehľad výšky príspevkov donorských krajín DAC OECD v roku 1998 v rámci vládnej rozvojovej pomoci (zdroj: DAC OECD, 2000)

Krajina	Absolútna výška príspevku (mil. USD)	Relatívna výška príspevku (% z HNP)
Austrália	960	0,27
Rakúsko	456	0,22
Belgicko	883	0,35
Kanada	1.691	0,29
Dánsko	1.704	0,99
Fínsko	396	0,32
Francúzsko	5.742	0,40
Nemecko	5.581	0,26
Írsko	199	0,30
Taliansko	2.278	0,20
Japonsko	10.640	0,28
Luxembursko	112	0,65
Holandsko	3.042	0,80
Nový Zéland	130	0,27
Nórsko	1.321	0,91
Portugalsko	259	0,24
Španielsko	1.376	0,24
Švédsko	1.573	0,72
Švajčiarsko	898	0,32
Veľká Británia	3.864	0,27
USA	8.786	0,10
Spolu DAC	51.888	0,24
Priemerná relatívna výška príspevku		0,40
Krajiny EÚ spolu	27.462	0,33
Európska komisia	5.140	

Poznámky:

1. *OECD Annual Report 1998, OECD, Paríž 1999, s. 5.*
2. *Členmi OECD k 1. 1. 2000 sú nasledovné štáty (podľa abecedného poriadku v anglickom jazyku, rok v zátvorke označuje dátum vstupu nových členov, zakladajúci členovia 1961): Austrália (1971), Rakúsko, Belgicko, Kanada, Česká republika (1995), Dánsko, Fínsko (1969), Francúzsko, Nemecko, Grécko, Maďarsko (1996), Island, Írsko, Taliansko, Ja-*

- ponsko (1964), Kórea (1996), Luxembursko, Mexiko (1994), Holandsko, Nový Zéland (1963), Nórsko, Poľsko (1996), Portugalsko, Španielsko, Švédsko, Švajčiarsko, Turecko, Veľká Británia, USA. Osobitný štatút v OECD má predstaviteľ Európskej komisie. Slovenská republika je jediným štátom, s ktorým OECD v súčasnosti rokuje o členstve v organizácii.
3. Podľa *www.oecd.org*.
 4. *The DAC Journal 1/2000, Development Co-operation 1999 Report, OECD, Paríž 2000, s. 55.*
 5. *Údaje v tomto odstavci sú v cenách a kurzoch platných v roku 1997, zdroj DAC OECD 2000.*
 6. *Pearson, L. B. (Chairman): Partners in Development, Report of the Commission on International Development, New York 1969, s. 148.*
 7. *The DAC Journal 1/2000, Development Co-operation 1999 Report, OECD, Paríž 2000, s. 68-72.*
 8. *Ibidem, s. 68.*
 9. *Our Global Neighbourhood, The Report of the Commission on Global Governance, OSN, New York 1996, s. 343.*
 10. *Správa bola schválená na 34. zasadnutí Výboru pre rozvojovú spoluprácu na vysokej úrovni, OECD, Paríž 6.-7. mája 1996.*
 11. *Shaping the 21st Century: The Contribution of Development Co-operation, DAC OECD, Paríž 1996, s. 2-3.*
 12. *Ako napr. Multilateral Developing Banks Task Force, Serving a Changing World, 1996, International Monetary Fund, The ESAF at Ten Years: Economic Adjustment and Reform in Low-Income Countries, 1996, World Bank, Partnership for Development: Proposed Actions for the World Bank, 1998, United Nations, United Nations Development Assistance Framework, Guidelines, 1999.*
 13. *Fourre, Jean-Claude: On Common Ground, Converging Views on Development and Development Co-operation at the Turn of the Century, in The DAC Journal 1/2000, Development Co-operation 1999 Report, OECD, Paríž 2000, s. 121-123.*
 14. *Podľa ústneho vyjadrenia K. A. Larssona z Ministerstva zahraničných vecí Švédska, odbor rozvojovej pomoci pri vypracovaní konkrétnej stratégie v rámci DAC pre Tanzániu zistil, že každý štvrtrok Tanzánie musí vypracovať 8000 rôznych správ a odpočtov z programov a projektov rozvojovej pomoci, pričom každý jednotlivý donor má vlastné formálne a vecné požiadavky na uvedené správy.*

Summary:

Urban Rusnák: *The Development Assistance of OECD Member States*

About OECD

Organisation for Economic Co-operation and Development OECD was founded in 1961 replacing the Organisation of European Economic Co-operation, which had been established in 1948 in conjunction with the Marshall Plan. In that time many of OECD member states just had been recovered

from war damages through successful implementation of the Marshall Plan's development strategy and an idea of necessity of aid for developing countries was a natural one in light of starting mass de-colonization process. The development assistance became a firm part of the policies of developed countries and from the very beginning had been on the agenda of OECD itself. OECD created different bodies for development assistance – such as Development Assistance Committee (DAC), Development Co-operation Directorate (DCD), Development Center and Club du Sahel. Today, OECD brings together 29 Member countries in a forum in which to discuss, develop and perfect economic and social policy. Most advanced donors of the OECD countries are members to the DAC. After last changes in December 1999 (entry of Greece) DAC consists following members: Australia, Austria, Belgium, Canada, Denmark, Finland, France, Germany, Greece, Ireland, Italy, Japan, Luxembourg, the Netherlands, New Zealand, Norway, Portugal, Spain, Sweden, Switzerland, the United Kingdom, the United States and the Commission of the European Communities.

Development Aid – Past and Present

Traditionally the development aid is one of the tools of the most developed states to help and promote economic and social development of the least developed countries and territories. The development aid reached the peak in middle 1980s, when the total Official Development Assistance (ODA) in global terms was according the DAC estimation above USD 66 billion per year ¹ (DAC members USD 54 bill., Arab countries USD 6 bill., members of the Council of Mutual Economic Assistance USD 6 bill.). From 1992 to 1997 due to different reason aid from DAC member states declined by 21% in real term and aid from other donors felled to the minimum. The fall of ODA from DAC member countries was halted in 1998, when ODA rose by USD 3,6 billion in real term. However a cumulative cut USD 88,7 billion was recorded since 1992, compared to the expected ODA in condition if the level of ODA in long term average at 0,33 % of GNP had been kept.

In its report in 1969 the Pearson Commission wrote that with dynamic growth supported by continuous development assistance, development countries would no longer need aid financing by the year 2000. This optimistic forecast was based on rising amount of development aid at the time and anticipated fulfillment of the UN target 0.7 % of the GNP devoted for the

¹ *in rates and prices of 1997*

development aid by the donor countries. Those expectations were not confirmed in course of the history and thirty years DAC average became 0.33 % of GNP, which is less than half of the original, still valid, target. Except four frontrunners

Denmark (0.99%), Norway (0.91 %), the Netherlands (0.80 %) and Sweden (0,72%) no other DAC country met the UN criteria. In absolute figures bigger economies provide much significant aid, in 1998 four biggest donors provided three fifth of total ODA (USD 51.888 bill): Japan USD 10.640 bill (0.28 %), USA USD 8.768 bill (0.10 %), France USD 5.742 bill (0.40 %) and Germany USD 5.581 bill (0.26 %). Although growing number of developing countries made a successful transition to autonomously financed development the need for aid not diminishes by end of the Century. According the UNDP's 1999 *Human Development Report*, measured by Human Poverty Index, more than a quarter of the 4.5 billion people in developing countries do not have access to knowledge, minimum private and public services and will not survive beyond 40 years of age. To meet those challenges in the 21st Century international donor community should strengthen its efforts in rising adequate financing support and effectiveness of development assistance. The 1996 UN Report *Our Global Neighborhood* also underlines remaining importance of the development aid for the Global Society.

Actual Trends – Partnership and Coordination

Facing new conditions in last decade, international donor community made a shift in thinking towards strengthening ideas of partnership cooperation in the field of development assistance. In last five years different forums and international organisations adopted a number of policy papers and documents. DAC's 1996 policy document *Shaping the 21st Century: The Contribution of Development Cooperation* besides evaluation of made progress and some forecasts for coming 15 years adjust some quantitative goals. In economic well being to achieve a reduction by one half in the proportion of people living in extreme poverty by 2015. In social development those goals are: universal primary education in all countries by 2015, eliminating gender disparity in primary and secondary education by 2005, a reduction by two-thirds in the mortality rates for infants and children under age 5 and a reduction by three-fourths in maternal mortality – all by 2015 and an access to reproductive health services for all individuals no later than 2015. In field of environmental sustainability and regeneration to implement national strategies for sustainable development in all countries by 2005 so to ensure that

current trends in the loss of environmental resources are effectively reversed both in global and national levels by 2015. Those goals could not be achieved by aid alone, but forthcoming efforts need the joint contribution of people and governments of development countries and financial and technical support from the donor community. Coherence between aid policies and other policies, which impact on developing countries, is an important part of this new approach as well as support of locally owned development strategies and mutual commitments between partners supported by adequate resources. The latest political document produced in 2000 by DAC under the title *On Common Ground* distilled fundamental partnership principles from various policy documents issued over past five years. The document stressed a general consensus on the subject of sustainable development and the ways, how to achieve it. The international community recognized the need for a long-term integrated vision on development, based and supporting the country's ownership of its development process. The increasing role of partnership with central and local governments, civil society and the private sector in developing countries along with the stronger coordination among multilateral and bilateral aid agencies, NGO's and private sector in donor countries is essential for achieving a common goal of sustainable development. In order to effectively relate financial inputs to the achieved results it is acknowledged that quantitative goals for both inputs and results must be set. Development cooperation and the implementation procedures should be accountable, transparent, effective and visible. Partners should harmonize tools and practices and use the approach that does not undermine the values of partnership and ownership.

Slovak Membership in OECD and Development Assistance

Slovakia is the only country negotiating the OECD Membership today and has a perspective to become member by 2000-2001. Even if the entry to the OECD does not mean automatically rise financial resources designated to the ODA in Slovakia it is evident, that active official development assistance is very in the spirit of OECD. The actual challenge in the field of development assistance and cooperation for Slovakia is to reorganize and modernize its system of development aid according to the latest trends, to be ready when economic growth allow to increase national assignments for ODA.